



**SAVONIA**

- OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO  
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

## YKSILÖLLINEN TYÖHÖNVALMENNUSPALVELU - Lähtevän tahon kokemuksia

TEKIJÄ

Merja Haverinen SS13M1

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Merja Haverinen	
Työn nimi Yksilöllinen työhönvalmennuspalvelu – Lähettävän tahon kokemuksia	
Päiväys	6.8.2017
Sivumäärä/Liitteet	27 / 5
Ohjaaja(t) Anne Waldén, Auli Ratinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kumppaniksi ry	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tuotettiin empiiristä kokemustietoa TYVI-jakso -palveluun lähettävän tahon odotuksista ja mahdollisista kehittämistoiveista. Tarkoituksena on kartoittaa lähettävän tahon kokemuksia TYVI-jaksosta, sen tuloksista ja käyttökelpoisuudesta. Työn tuloksia opinnäytetyön toimeksiantaja voi hyödyntää palvelun kehittämistyössä huomioiden myös lähettävän tahon tämän päivän tarpeita kuntoutuja-asiakkaiden tarpeiden lisäksi. Tutkimustehtävänä on selvittää ja kuvata miten palveluntilaaja-organisaatioiden työntekijät, jotka ohjaavat kuntoutuja-asiakkaita palveluun, kokevat TYVI-jakson vastaavan palvelulle asetettuja tavoitteita.</p> <p>Opinnäytetyö on luonteeltaan deskriptiivinen eli kuvaileva tutkimus, joten lähestymistavaksi ilmiöön valikoitui laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin nauhoitettuja teemahaastatteluita, joita varten yksilöhaastateltiin yhteensä neljää lähettävän tahon työntekijää. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysi-metodilla, jota loppuvaiheessa tuki teoriaohjaava analyysi.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantaja Kumppaniksi ry on Kajaanin kaupungin ja Sotkamon kunnan ylläpitämä yhdistys, joka tarjoaa asiakkailleen työllistymiseen ja koulutukseen tähtäävää valmennusta ja kuntoutusta. Toiminnan kohteena on asiakas, jonka yhteiskuntaan integroitumisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia esteitä pyritään toiminnalla poistamaan. Kumppaniksi ry:n yksilöllinen työhönvalmennuspalvelu, TYVI-jakso on tarkoitettu asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea arjenhallintaan tai työllistymiseen ja joiden työ- ja toimintakyvystä ei ole selkeää käsitystä tai joilla on vaikeuksia kiinnittyä yhteiskuntaan. Palvelujakso toimii osana erikoissairaanhoidon ammatillista kuntoutusta.</p> <p>Tutkimustulokset antoivat toimeksiantajalle vahvistusta siihen, että prosessin aikana tehdään oikeita asioita, jotka lunastavat palvelulle asetetut lupaukset. TYVI-jakso -palvelu tuottaa laaja-alaista, konkreettista tietoa kuntoutujan sen hetkisestä toimintakyvystä, jota keskustelussa ei tule esille. Palvelu tukee lähettävän tahon ammattilaisten työtä tuottamalla tietoa yksilön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä. TYVI-jakso on osa asiakkaan kuntoutumisen polkua ja sillä on paikkansa lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen välissä. Keskeistä valmennusjaksolla on kuntoutujan voimavarojen analysointi. Tärkeimpiä palvelun kehittämisen kohteita ovat tiedottaminen ja yhteistyön lisäämiseen liittyvät tarpeet. Tietoisuus eri tahojen toimintatavoista lisää luottamusta toimijoiden välillä ja kasvattaa yhteistyöhalua.</p>	
Avainsanat työhönvalmennus, kuntoutusyhteistyö, toimintakyky	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Merja Haverinen			
Title of Thesis Individual job coaching – Experience from customer organization			
Date	6.8.2017	Pages/Appendices	27 / 5
Supervisor(s) Anne Waldén, Auli Ratinen			
Client Organisation /Partners Kumppaniksi ry			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis is to provide experiential information about the expectations and possible ideas for development of the organisation that sends clients to TYVI-period. The purpose is to chart organisation`s experiences of the TYVI-period, it`s results and it`s serviceability. Kumppaniksi Assosiation can exploit these results by observing today`s needs of the sending organisation as well as of the rehabilitavive clients`. The assingment of the study was to examinen and to represent experience of the employees of organisations that guide rehabilitative clients to the service on how TYVI-period responds to it`s goals.</p> <p>This thesis is a descriptive study and qualitative research was selected as a manner of approach. Recorded theme interviewes were used as a method to collect material for the study. Alltogether four employees of the sending organisations were interviewed. The study material was analysed by using materialbased content analysis which was backed up by theorydirective analysis at final stage.</p> <p>The applicant of the thesis Kumppaniksi Association is mantained by the city of Kajaani and the municipality of Sotkamo. It provides rehabilitation and coaching which are aimed at clients` employment or education. The target of action is the client and Kumppaniksi Association aims to remove those physical, psychological and social obstacles that prevents the client from integrating to society. Kumppaniksi Association provides individual coaching for work service called TYVI-period. TYVI-period is meant for clients that need support controlling their everyday life or act of becoming employed. It is also useful for clients who don`t have a clear vision on their own functioning status or who find it difficult to get attached to society. This period is a part of vocational rehabilitation of special helth care.</p> <p>The results of the study confirmed the applicant that the prosess consists of performing right things that reclaimes those promises set for the service. TYVI-period service produces all-round concrete information on rehabilitee`s function status at that moment which doesn`t come up during conversation. The service supports the work that professionals do at the sending organisation by producing information on individual`s physical, psychological and social function status. TYVI-period is a part of client`s rehabilitation path and has it`s place between medicinal and vocational rehabilitation. During the training period the main thing is to analyse rehabilitee`s own resources. Subjects that need development the most are informing and increasing cooperation. Consciousness on different organisations policies increses confidence between operators and builds up willingness cooperate.</p>			
Keywords job coaching, cooperation on rehabilitation, functioning status			

## SISÄLTÖ

1	JOHDANTO .....	5
2	KUMPPANI RY:N TOIMINTA .....	6
2.1	Lähtävät tahot .....	7
2.2	Yksilöllinen työhönvalmennus -TYVI-jakso - palvelu ja sen tavoitteet.....	8
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
3.1	Toimintakyky .....	9
3.2	Työkyky .....	10
3.3	Ammatillinen kuntoutus.....	11
3.4	Työhönvalmennus.....	11
3.5	Ammatillisen kuntoutuksen menetelmät Kumppaniksi ry:llä .....	11
3.6	VAT-valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä .....	12
4	TYÖN TAVOITTEET, TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET .....	13
5	TUTKIMUSOTE, TIEDONKERUU JA ANALYYSIMENETELMÄ.....	14
5.1	Tutkimusaineiston keruu .....	14
5.2	Aineistolähtöisesti teoriaohjaavaan sisällönanalyyysiin.....	15
6	TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	18
6.1	Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on tuottanut kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä?.....	18
6.2	Miten tuotettua tietoa on voinut hyödyntää? .....	19
6.3	Miten TYVI-jakso -palvelua voisi kehittää? .....	20
6.3.1	Tiedottaminen.....	20
6.3.2	VAT-informaatio .....	21
6.3.3	Yhteistyö .....	21
6.3.4	Työhönvalmennuspajat.....	21
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	23
8	POHDINTA.....	24
	LÄHTEET .....	26
	LIITE 1: TYVI-JAKSON TOIMINTAKUVAUS.....	28
	LIITE 2: TYÖHÖNVALMENNUSPROSESSI .....	29
	LIITE 3: TUTKIMUSHAASTATTELUPYYNTÖ .....	30
	LIITE 4: TEEMAHAASTATTELURUNKO .....	31
	LIITE 5: MITEN TYVI-JAKSO –PALVELUA VOISI KEHITTÄÄ? TEEMA-AINEISTON LUOKITTELU ....	32

## 1 JOHDANTO

Suomessa on viimeaikaisissa keskusteluissa korostettu työllisyysasteen nostamisen ja työurien pidentämisen tärkeyttä. Työuria tulisi pidentää niin alusta, keskeltä kuin lopustakin, jotta hyvinvointivaltion rahoitus säilyisi kestäväällä pohjalla. (VTV 2013, 7.) Kuntoutus-sana mainitaan yhä useammin julkisuudessa, kun puhutaan tai kirjoitetaan esimerkiksi työkyvystä ja pitkäaikaistyöttömyydestä. Elämä tämän päivän yhteiskunnassa vaatii hyviä voimavaroja ja jatkuvaa aktiivisuutta. Työurakeskustelun käänttöpuolena ovat työssäjaksaminen ja vastoinkäymisten läpikäyminen sekä kuntoutuksen kysymykset. (Karjalainen ja Vilkkumaa 2012, 3.)

Asiakkaan kuntoutusprosessin tuloksiin vaikuttavat erilaisten toimenpiteiden lisäksi myös kuntoutuksen eri osajärjestelmien työnjako ja yhteistyön onnistuminen (Järvikoski ja Härkäpää 2011, 219.) Opinnäytetyön toimeksiantaja Kumppaniksi ry pyrkii reagoimaan yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin ja vastaamaan organisaation toiminta-alueen tarpeisiin. Palvelukokonaisuuksia ja valmennustuotteiden sisältöjä kehitetään jatkuvasti kuntoutuja-asiakkailta kerätystä palautteesta saadun tiedon perusteella. Tämän lisäksi palvelutuotteiden sisältöjen kehittämisessä yhteistyö ja palautetiedon kerääminen kuntoutuja-asiakkaita palveluun lähettävien toimijoiden kanssa on tärkeää, jotta tarjolla olevat palvelut vastaavat lähettävien tahojen ajankohtaisia tarpeita. (Kumppaniksi ry 2015a.)

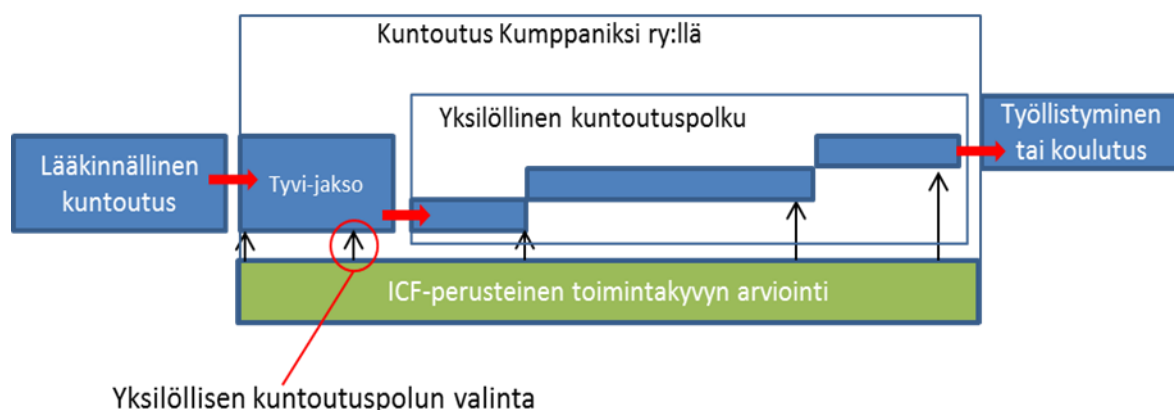
Laadullisessa tutkimuksessa samaa ilmiötä voidaan tarkastella useasta näkökulmasta. Jotta tietovaranto kasvaisi, tutkimusta on kohdennettava muun muassa alueelle, josta tietoa puuttuu tai alueelle, joka on kokonaan tutkimaton. (Kananen 2014, 27,30.) Kumppaniksi ry:n palveluvalikoimaan Yksilöllinen työhönvalmennus TYVI-jakso on kuulunut viimeiset kymmenen vuotta. Palvelulle oli selkeä tarve, koska Kelan ja työeläkelaitosten ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteet olivat lähettävän tahon havaintojen mukaan monen kuntoutuja-asiakkaan sen hetkisellem toimintakyvylle liian vaativia. TYVI-jaksosta ei ole tehty aikaisempia tutkimuksia, jossa selvityksen kohteena olisivat olleet lähettävän tahon kokemukset. Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on tuottaa empiiristä kokemustietoa lähettävän tahon odotuksista ja mahdollisista kehittämistoiveista. Tarkoituksena on kartoittaa lähettävän tahon kokemuksia TYVI-jaksosta, sen tuloksista ja käyttökelpoisuudesta. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset on johdettu TYVI-jakso -palvelulle määritetyistä tavoitteista. Haastatteluaiaineisto kerätään marras-joulukuussa vuonna 2015 ja tammikuussa vuonna 2016.

Kaarina Isoherranen (2012, 11) on todennut väitöskirjassaan Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä, että ”laadullinen tutkimus alkaa usein käytännön kokemuksista”. Opinnäytetyön tekijällä on usean vuoden kokemus TYVI-jakso -palvelusta palveluntuottajan näkökulmasta, joka on rakentunut kuntoutusohjaajan työn kautta. Kuntoutujan verkostopalaverissa on aina mukana myös lähettävän tahon edustaja. Palaverissa keskitytään kuntoutujan valmennusprosessin aikaiseen edistymiseen ja jatkopolkujen suunnitteluun. Palaverin päättyessä jokaisella on tavallisesti kiire tahoilleen, joten aikaa ei ole vaihtaa mielipiteitä tai kuunnella kokemuksia palvelun käytöstä. Lisäksi opinnäytetyöprosessin aikana tekijä syventää omaa ymmärrystään ja kehittää osaamistaan laadullisen tutkimuksen alueella.

## 2 KUMPPANI KSI RY:N TOIMINTA

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön toimeksiantaja Kumppaniksi ry ja organisaation tuottama Yksilöllinen työhönvalmennus TYVI-jakso -palvelu, jota on toteutettu Kajaanin yksikössä noin kymmenen vuotta ja Sotkamon yksikössä noin kolme vuotta. Lisäksi määritetään mitä Kumppaniksi ry:ssä ja tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan lähettävät tahot -käsitteellä.

”Kumppaniksi ry on Kajaanin kaupungin ja Sotkamon kunnan ylläpitämä yhdistys, joka tarjoaa asiakkailleen työllistymiseen ja koulutukseen tähtäävää valmennusta ja kuntoutusta” (Kumppaniksi ry 2015b.) Kaiken toiminnan tulee edistää asiakkaiden kuntoutumista ja sijoittumista normaaliin koulu- tai työelämään (kuvio 1). Kumppaniksi ry on toimintaperiaatteeltaan läpikulkupaikka, jossa työskentelyn aikana asiakkaan tavoitteet tarkentuvat. Tavoitteena on kuntoutus- tai valmennusjakson päättyessä Kumppaniksi ry:llä, että asiakkaalla on seuraava, hänen sen hetkisten voimavarojensa mukainen jatkopolku selvillä. (Kumppaniksi ry 2015a).



KUVIO 1. Asiakkaan kuntoutuspolku Kumppaniksi ry:llä (Leinonen 2015a-08-07.)

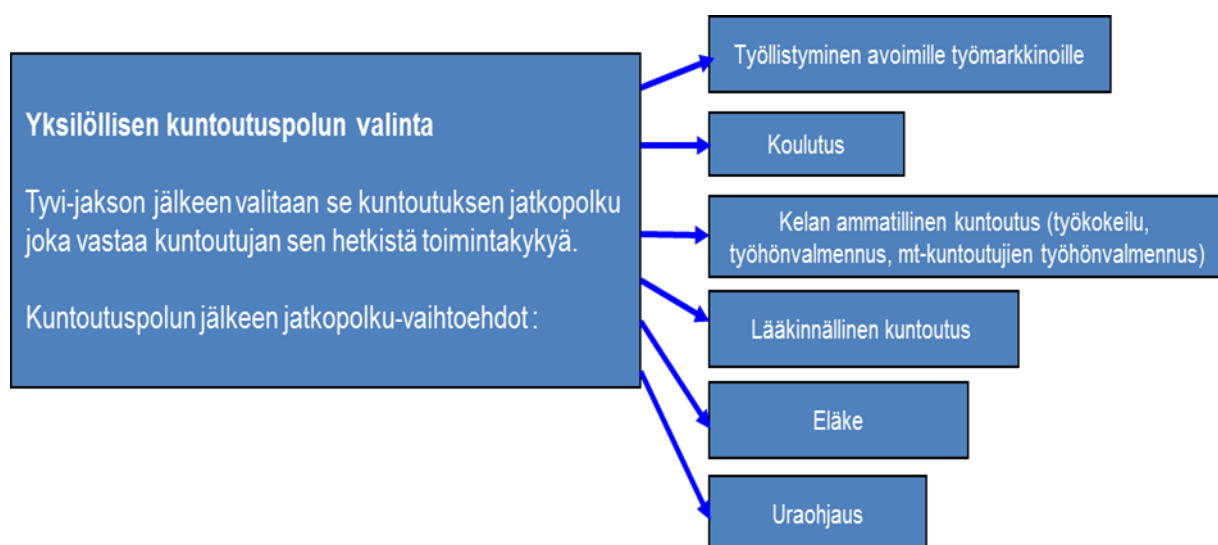
Suomen lainsäädännön ohella organisaation toimintaa ohjaavat palvelun tilaajan, esimerkiksi Kelan kullekin palvelulle asettamat standardit. Toimintaa ohjaavat työyhteisön laatimat arvot, joita ovat avoimuus ja yhteistyö. Näiden lisäksi muita arvoja ovat vastuullisuus työstä, asiakkaista ja työtovereista sekä yksilön kunnioittaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. (Kumppaniksi ry 2015a).

Kumppaniksi ry:n toiminnassa noudatettavia periaatteita ovat:

1. Työ on laadukasta kaikissa toiminnan osa-alueissa: valmennuksessa, toteutettavissa asiakastöissä ja hallinnossa.
2. Organisaation toiminta on läpinäkyvää kaikilla osa-alueilla.
3. Yksilön tarpeet ja mahdollisuudet huomioivaa koulutuksen ja valmennuksen yhteensovittamista siten, että asiakkaalle muodostuu selkeä reitti tavoitteena olevaan päämäärään.

4. Moniammatillinen työskentelytapa siten, että työhön- ja yksilövalmentaja työskentelevät yhteistyössä käyttäen kunkin asiakkaan tilanteeseen sopivaa yhteistyöverkostoa. (Kumppaniksi ry 2015a.)

Toiminnassa käytettäviä menetelmiä ja välineitä ovat yksilövalmennus, työhönvalmennus työpajoilla ja asiakkaan tarpeiden mukainen verkostotyö. VAT-valmennuksen arviointi tukijärjestelmän avulla suoritetaan jakson dokumentointi sekä jaksoon liittyvät toimintakyvyn arvioinnit. Toiminnan kohteena on asiakas, jonka yhteiskuntaan integroitumisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia esteitä toiminnalla pyritään poistamaan. Tuloksena voi olla asiakkaan koulutukseen tai työelämään hakeutuminen. Se voi olla myös eläke tms. arjen hallintaa tukeva toimenpide (kuvio 2). (Kumppaniksi ry 2015a.)



KUVIO 2. Asiakkaan jatkopolku-vaihtoehdot Kumppaniksi ry:n kuntoutuspolun jälkeen (Leinonen 2015b-08-07.)

## 2.1 Lähettävät tahot

Lähettävät tahot -käsite tarkoittaa organisaatioita, joiden kautta kuntoutuja-asiakkaat ohjataan Kumppaniksi ry:n palveluihin. Kumppaniksi ry:n TYVI-jakso palveluun lähettäviä tahoja ovat muun muassa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kuntoutusyksikkö, aikuis- ja nuorisopsykiatrian poliklinikat ja kuntouttavat asumispalveluyksiköt sekä Kainuun A-klinikka. Asiakkaalla tulee olla Kainuun sote -kuntayhtymän kuntoutusyksikön lääkinällisen kuntoutuksen lähete. Näiden tahojen lisäksi asiakkaita voi ohjautua palveluun työvoimahallinnon ja vakuutusyhtiöiden kautta.

Tutkimusta varten haastateltavat henkilöt valittiin Kainuun sote:n kuntayhtymän kuntoutusyksiköstä, aikuispsykiatrian poliklinikalta, kuntouttava asumispalveluyksiköstä ja A-klinikalta. TYVI-jakso -palvelun toimintavuosien aikana näistä toimintayksiköistä on kuntoutuja-asiakkaita ohjautunut palveluun eniten.

## 2.2 Yksilöllinen työhönvalmennus -TYVI-jakso - palvelu ja sen tavoitteet

Palvelu on tarkoitettu asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea arjenhallintaan tai työllistymiseen ja joiden työ- ja toimintakyvystä ei ole selkeää käsitystä tai joilla on vaikeuksia kiinnittyä yhteiskuntaan. TYVI-jaksosta hyötyy kuntoutuja, jolla on riittävästi toimintakykyä ja elämänhallintaa jaksoon osallistumiseen ja tarvittava hoidollinen tuki lähettävän tahon toimesta. TYVI-jakson aikana tuotetaan tietoa sekä lähettävälle taholle että asiakkaalle siitä, mikä olisi kuntoutumisen kannalta paras jatkovaihtoehto (liitteet 1 ja 2). Jakso kestää 1–3 kuukautta ja kuntoutus voidaan aloittaa kevyesti, jakson loppua kohden työpäivien ja -tuntien määrää lisäten. Palvelujakso toimii osana erikoissairaanhoidon ammatillista kuntoutusta. (Kumppaniksi ry 2015a).

Lähettävän tahon ja palvelun tuottajaorganisaation näkökulmasta TYVI-jakson tavoitteena on tuottaa tietoa asiakkaan toimintakyvystä ja kyvystä sitoutua kuntoutukseen, jotta kuntoutus voidaan kohdentaa oikein ja toteuttaa oikea-aikaisesti. Lisäksi jakson tavoitteena on tuoda näkyväksi asiakkaan toimintakyvyssä mahdollisesti olevat pysyväisluonteiset rajoitteet, jotka vaikuttavat kuntoutuksen tavoitteiden asettamiseen, esimerkiksi työ- tai koulutusalaan. Tavoitteena voi olla myös tiedon tuottaminen monialaiselle työryhmälle päätöstentekoa varten, kuten eläkeratkaisut. (Kumppaniksi ry 2015a; Leinonen 2015c-08-04.) Tähän opinnäytetyöhön tutkimuskysymykset ovat johdettu palvelulle asetetuista tavoitteista.

Kuntoutujan näkökulmasta TYVI-jakson tavoitteena on selkeyttää kuntoutujan henkilökohtaisia tavoitteita kuntoutukselle. Mahdollisten rajoitteiden käsittely on helpompaa, kun ne tulevat konkreettisesti näkyviksi. Vahvuuksien esille tuomisen kautta kuntoutujan on helpompaa kohdentaa omat resurssinsa henkilökohtaisia tavoitteita tukeviksi. Lisäksi jakson tavoitteena on tukea kuntoutujan arjen hallintaa, kohentaa sosiaalisia taitoja, lisätä itsetuntemusta ja -luottamusta sekä lisätä aktiivisuutta. (Leinonen 2015c-08-04; Kumppaniksi ry 2015b).



### 3 TEOREETTINEN VIITEKEHYYS

Rajavaaran ja Lehdon (2013, 8) mukaan tämän päivän monimuotoisessa yhteiskunnassa kuntoutus käsitteen määrittäminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla ei ole mahdollista. Perinteisesti nimetyt kuntoutuksen osa-alueet - lääkinällinen, ammatillinen, kasvatuksellinen ja sosiaalinen - eivät enää riitä toiminnan jäsentämiseen. Määrittelyjä voidaan tehdä tavoitteiden, prosessien, keinojen ja toimenpiteiden, kohderyhmien sekä toteuttavien tahojen perusteella. Kaikki edellä mainitut näkökulmat yhdistävä määritelmä olisi todennäköisesti liian monimutkainen käytettävyyden kannalta. Monessa tilanteessa on kannatettavaa hyväksyä kuntoutus sellaiseksi, kuin mitä eri tahot siinä yhteydessä kuntoutukseksi nimittävät. Lindh (2013, 101) toteaa väitöskirjansa pohdintaosuudessa, että kuntoutus sellaisenaan on tyhjä käsite. Kuntoutusprosessi edellyttää usein muun muassa integroitua palvelukokonaisuutta. Tämän vuoksi myös kuntoutus käsitteenä rakentuu ja saa sisältönsä aina suhteessa johonkin ja joihinkin tietyssä toimintatilanteessa.

Monimuotoisen kuntoutuksen viitekehystä tässä opinnäytetyössä tutkittavaa ilmiötä rajaavat ja tarkentavat käsitteet toimintakyky ja toimintakykyrajoitteet, työkyky, ammatillinen kuntoutus ja työhönvalmennus. Lisäksi kuvataan Kumppaniksi ry:ssä käytettävien ammatillisen kuntoutuksen työhönvalmennus ja yksilövalmennus -menetelmien sisältöjä sekä valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä VAT.

#### 3.1 Toimintakyky

WHO:n toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen ICF-luokitus (International Classification of Functioning, Disability and Health) on viitekehys terveyden ja siihen liittyvien tilojen jäsentämiseen. ICF-mallin mukaan toimintakyky on yläkäsite, joka sisältää yksilön ruumiin toiminnot ja rakenteet sekä näiden lisäksi yksilön suoriutumisen ja osallistumisen jokapäiväiseen elämään ja yhteiskuntaan (kuvio 3.). Yksilön toimintaan ja toiminnan rajoituksiin vaikuttaa terveydentilan lisäksi myös erilaiset elinpiirin tilanetekijät. Nämä tekijät voivat olla yksilöä kuvaavia, mutta myös lähiympäristöä tai yhteiskuntaa kuvaavia piirteitä, joissa henkilö elää. Suhde eri tekijöiden välillä on dynaaminen eli muutos jossakin osatekijässä vaikuttaa tavallisesti myös muihin tekijöihin. (Järvikoski ja Karjalainen 2008, 82.)



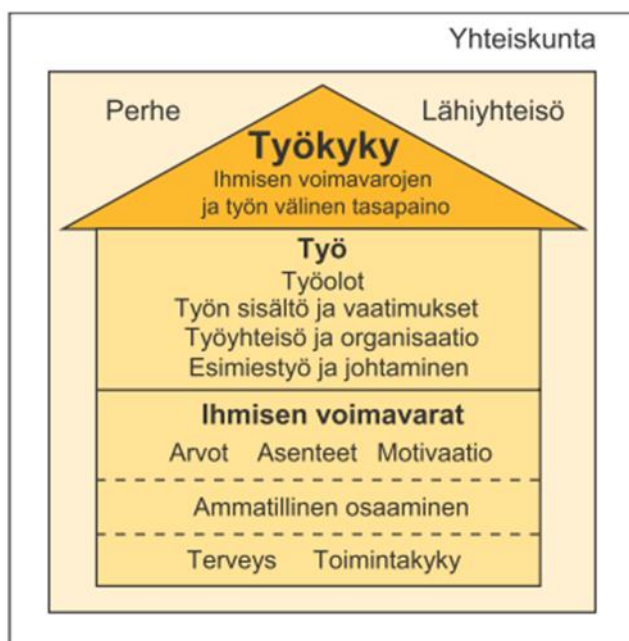
KUVIO 3. ICF-luokituksen osa-alueiden vuorovaikutussuhteet (Stakes 2007, 18.)

ICF-malli on luonteeltaan vuorovaikutuksellinen eli interaktiivinen. Terveystila vaikuttaa yksilön suorituksiin ja osallistumiseen, mutta myös päinvastoin: suoritukset ja osallistuminen vaikuttavat yksilön terveydentilaan. Yksilölliset ja ympäristötekijät vaikuttavat sekä ruumiin toimintoihin että osallistumiseen. Kuitenkin myös toimintamme saa muutosta aikaan ympäristössämme ja kehittää henkilökohtaisia ominaisuuksiamme. Osatekijöiden suhde on dynaaminen eli muutos yhdessä tekijässä tuottaa tavallisesti muutosta muissakin osatekijöissä. (Järvikoski ja Karjalainen 2008, 82.)

WHO:n ICF-luokitus on viitekehys, jonka avulla terveyttä ja siihen liittyviä tekijöitä voidaan lähestyä moni- tai poikkitieteellisistä näkökulmista, joita yksilön suoritusten ja osallistumisen osa-alueiden tarkastelu usein edellyttää. Ihmisen selviytymisen eri osa-alueita ei tule lohkoa osiin. Kukin osa-alue jolla sellaisenaan edellyttää moniammatillista ja -alaista yhteistyötä. (Järvikoski ja Karjalainen 2008, 84.)

### 3.2 Työkyky

Työterveyslaitoksen kehittämässä työkyvyn kokonaiskuvassa nimeltään Työkykytalo (kuvio 4) työkyky määritellään työn ja ihmisen voimavarojen suhteena. Se on tasapainomalli, joka sisältää yksilön voimavarat, työhön ja työntekoon liittyvät tekijät sekä työkyvyn ulkopuoliset ympäristöt. Voimavarakerroksen kivijalan muodostaa yksilön fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky. Mitä vahvempi perusta, sitä paremmat mahdollisuudet yksilön työkyvyllä on kestää koko työuran ajan. Vahvan perustuksen lisäksi henkilön työkykyyn vaikuttavat monet ympäristötekijät. Henkilön terveydentilan ohella työkykyyn vaikuttavat myös yksilöön ja työyhteisöön liittyvät konteksti-tekijät, jotka sisältyvät myös ICF-luokitukseen (kuvio 3). (Ilmarinen, Gould, Järvikoski ja Järvisalo 2006, 22–24; Järvikoski 2013, 33.)



KUVIO 4. Yksilön työkyvyn ulottuvuudet, Työkykytalo-malli (Ilmarinen ym. 2006, 23.)

### 3.3 Ammatillinen kuntoutus

Järvikosken ja Härkäpään (2011, 215–216) mukaan ammatillisen kuntoutuksen tavoiteperusteinen määrittely lähtee toiminnalle asetetuista tavoitteista. Määrittelyn mukaan ammatillisesta kuntoutuksesta on kysymys silloin, kun tavoitteena on työkyvyn parantaminen, työssäjaksamisen tukeminen, työmahdollisuuksien luominen ja työllistyminen. Myös lääkinnällisen kuntoutuksen tavoitteena voi olla työkyvyn ja työssä selviytymisen varmistaminen. Usein ajatellaankin, että hyvään ammatilliseen kuntoutukseen sisältyy aina myös lääkinnällisen kuntoutuksen toimenpiteitä. Järvikoski ja Härkäpää viittaavat teoksessaan Waddelliin ym. (2008), joiden mukaan ammatilliseksi kuntoutukseksi voidaan määrittellä kaikki sellainen toiminta, joka tukee terveysongelmaista yksilöä pysymään työssä tai palaamaan työhön.

Tavallisesti ammatilliseen kuntoutukseen osallistuvat henkilöt, joilla on sairauden tai työkyvyn alenemisen uhan vuoksi suurentunut riski syrjäytyä työmarkkinoilta työkyvyttömyyseläkkeelle tai pitkäaikaistyöttömyyteen. Kuntoutuksen toimenpiteillä on tavoitteena estää syrjäytymisprosessi ja tukea työelämään integroitumista sekä varmistaa taloudellinen toimeentulo huomioiden henkilön omat taidot ja kyvyt. (Järvikoski ja Härkäpää 2011, 215.)

### 3.4 Työhönvalmennus

Härkäpään, Harkon ja Lehikoisen (2013, 10–11) mukaan yhtä yhtenäistä määritelmää työhönvalmennukselle ei voida asettaa. Erilaiset tilanteet ja toiminnan tavoitteet vaikuttavat työhönvalmennus käsitteen ymmärtämiseen ja soveltamiseen. Yksilön näkökulmasta työhönvalmennukselle asetettuja tavoitteita voivat olla muun muassa työssä tarvittavien ammatillisten taitojen hankkiminen, työn oppiminen käytännössä, työkyvyn ja -taitojen vahvistaminen, suoritusedellytysten parantaminen ja elämänhallinnan tukeminen sekä työllistyminen. Ollikaisen (2008, 53) mukaan ”työhönvalmennuksella voidaan tarkoittaa lähes mitä tahansa vammaisille, osatyökykyisille ja pitkäaikaistyöttömille suunnattua toimintaa, jonka tavoitteet vaihtelevat hyvästä elämästä pysyvään työpaikkaan”.

Välimaan, Ylipaavalniemen, Pikkusaaren ja Hassisen (2012, 28) mukaan työvalmennus ja työhönvalmennus ovat yleiskäsitteitä palveluille, joiden avulla tuetaan asiakkaan työllistymistä, työhön kuntoutumista ja palaamista sekä työelämässä pysymistä. Palvelukuvaukset vaihtelevat nimien, sisältö- ja prosessimalleiltaan palveluntuottajan mukaan. Olennaista palveluille on työelämään valmentaminen työtä tekemällä ja työelämän pelisääntöjä opettelemalla. Palvelua toteutetaan työllistämisyksiköissä tai avoimien työmarkkinoiden työpaikoilla.

### 3.5 Ammatillisen kuntoutuksen menetelmät Kumppaniksi ry:llä

Kumppaniksi ry:llä ammatillisen kuntoutuksen menetelmiä ovat työhönvalmennus ja yksilövalmennus. Kumppaniksi ry:n työpajoilla tapahtuvaa työhönvalmennusta toteutetaan huomioimalla jokaisen kuntoutujan yksilölliset tarpeet ja valmiudet. Se on tavoitteellista työhön liittyvää tuotannollista toimintaa, jonka avulla edistetään yksilön työkykyä. Tässä prosessissa kuntoutujaa tukee ja ohjaa pajan työhönvalmentaja. Tarkoituksena on, että kuntoutuja vahvistaa ja kehittää työelämässä tarpeellisia

tietoja, taitoja ja osaamistaan. Työssä onnistuminen vahvistaa itseluottamusta ja lisää vastuunottamisen kykyä. (Kumppaniksi ry, sisäinen itranet; Marniemi ja Pekkala 2005, 15.)

Kuntoutusohjaajan tehtäviin kuuluva yksilövalmennus on olennainen osa yksilön kuntoutusprosessin kokonaisuuden tukemista. Siihen sisältyy kuntoutujan kokonaistilanteen arviointi ja seuranta, suunnitelmallisuus sekä kuntoutujan yksilöllisten tarpeiden huomiointi. Yksilövalmennus toimii koko työpajajakson ajan kuntoutujan tukena niin arjenhallinnan kuin henkilökohtaistenkin asioiden käsittelyssä. Valmennus tukee kuntoutujan toimintakykyä ja työssä suoriutumista. Kuntoutusohjaaja toimii kuntoutujan tukena viranomaisverkostoissa sekä auttaa kuntoutujaa omien tavoitteiden ja voimavarojen mukaisen jatkopolku-vaihtoehtojen löytämisessä. (Kumppaniksi ry, sisäinen itranet; Marniemi ja Pekkala 2005, 15.)

Kumppaniksi ry:llä sekä työ- että yksilövalmennus ovat prosessimaista yhdessä kuntoutujan kanssa työskentelyä kuntoutusjaksolle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Työ- ja yksilövalmennuksen tehtävien eriyttäminen ei tarkoita kuitenkaan tiukkaa jakautumista omille tehtäväalueille, vaan valmennuksen osa-alueiden painopisteet vaihtelevat kuntoutujalähtöisesti. (Marniemi ja Pekkala 2005, 15.)

### 3.6 VAT-valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä

WHO:n ICF-luokitukseen (International Classification of Function, Disability and Health – Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus) perustuva Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä VAT on tarkoitettu työkaluksi tukemaan kuntoutuksen kohdistamista oikeisiin asioihin. Menetelmä tuottaa ICF-luokituksen mukaista yhdisteltävää ja siirrettävää tietoa kuntoutujan toimintakyvyn eri osa-alueista. Menetelmä helpottaa myös asiakkaan tekemää itsearviointia, mitä ICF ei suoraan tue. Näin toimintakyvystä tunnetussa toimintaympäristössä saadaan sekä kuntoutujan antama subjektiivinen kuvaus että ulkopuolisten tekemät havainnot. Tätä tietoa voidaan käyttää niin kuntoutuksen suunnitteluun ja sen ohjaamiseen kuin myös moniammatillisessa työryhmässä tehtävien etuuspäätösten tukena.

VAT on toimintaympäristöstä riippumaton ja sitä voidaan muokata asiakkaan lähtötilanteen, kuvattavan toimintaympäristön ja kuntoutumisen etenemisen mukaan. Kuntoutumisen ohjauksen lisäksi VAT toimii myös kuntoutuksen dokumentoinnin välineenä. Kokonaisuus sisältää asiakkaan perustieto-osan (henkilötiedot ja sopimus- sekä valmennusjaksotiedot), kuntoutuksen suunnittelun ja dokumentoinnin osat, läsnäolopäiväkirjan (työmaapäiväkirjan) ja asiakaspalautteosion. (Kumppaniksi ry 2015a; Leinonen 2014-04-04.)

#### 4 TYÖN TAVOITTEET, TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Kanasen (2014, 20, 38) mukaan, jos tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, kysymyksessä on deskriptiivinen eli kuvaileva tutkimus. Perusteena sille miksi yleensä tutkitaan, on halu saada ymmärrys ilmiöstä ja kehitystä parempaan. Tavoitteena on tuottaa tietoa ymmärryksen ja päätöksenteon tueksi. Tuomi ja Sarajärvi viittaavat Laineeseen (2001), jonka mukaan tuodaan näkyväksi se, minkä mahdollisesti tottumus on häivyttänyt itsestään selväksi tai nostaa kokemus tietoiseen ajatteluun.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on tuottaa empiiristä kokemustietoa Kumppaniksi ry:lle lähettävän tahon odotuksista ja mahdollisista kehittämistoiveista. Tarkoituksena on kartoittaa lähettävän tahon kokemuksia TYVI-jaksosta, sen tuloksista ja käyttökelpoisuudesta. Työn tuloksia opinnäytetyön toimeksiantaja voi hyödyntää palvelun kehittämistyössä huomioimalla myös lähettävän tahon tämän päivän tarpeita kuntoutuja-asiakkaiden tarpeiden lisäksi.

Tutkimustehtävästä tai -ongelmasta johdetut tutkimuskysymykset auttavat ratkaisun avainten löytämistä. Kysymysten asettaminen lähtee tutkittavasta ilmiöstä ja siitä, mitä ilmiöstä tiedetään. Jos ilmiöstä on olemassa selittäviä teorioita, tutkimuskysymykset voidaan johtaa suoraan niistä. (Kananen 2014, 24.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimustehtävänä on selvittää ja kuvata miten tilaajaorganisaatioiden työntekijät, jotka ohjaavat kuntoutuja-asiakkaita palveluun, kokevat TYVI-jakson vastaavan palvelulle asetettuja tavoitteita. Tutkimuskysymykset johdettiin TYVI-jakso -palvelulle määritetyistä tavoitteista, joita kuvataan sivulla 11 luvussa 2.2:

1. Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on tuottanut kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä?
2. Miten tuotettua tietoa on voinut hyödyntää?
3. Miten TYVI-jakso -palvelua voisi kehittää?

## 5 TUTKIMUSOTE, TIEDONKERUU JA ANALYYSIMENETELMÄ

Kanasen (2014, 18, 25) mukaan laadullinen tutkimus on menetelmien kokonaisuus eli tutkimusote tai lähestymistapa, jossa päämääränä on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Laadullinen tutkimus avaa uusia näkökulmia tarkastella ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä selittämällä ilmiön koostumusta ja eri tekijöiden välisiä suhteita.

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu kiinnostus merkityksiin, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaalimaailman. Siksi tapausta käsitellään syvyysuunnassa eli yhdestä havaintoyksiköstä pyritään saamaan irti mahdollisimman paljon. Lähestymistapa mahdollistaa myös prosessien tutkimisen, joita olisi vaikea toteuttaa määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen tilastollisilla analyyseillä prosessien ja ilmiöiden monimutkaisuuden vuoksi. Laadullinen tutkimus lisää ymmärrystä käytännön elämän ilmiöistä. Se on kivijalka kaikenlaisen tutkimuksen taustalla. (Kananen 2014, 19, 21.)

Laadullisen tutkimuksen mielenkiintoa lisää se, ettei työn tekijä määrää mikä nousee tärkeäksi tutkimuksessa (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2014, 164). Tutkimusprosessi on ”salapoliisimainen” ja matkan varrella aineisto voi tuottaa uusia näkökulmia ja ymmärrystä tutkittavaan ilmiöön. Vaikuttavuus muutoksessa -teoksessa tutkimusprofessori Klaukka (2008, 94) toteaa, että laadullinen tutkimus tukee toiminnan kehittämistä, koska lähestymistapa sopii muun muassa kuntoutuksen oikea-aikaisuuden ja toteutuksen onnistumisen arviointiin myös ammattilaisten näkökulmista.

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan deskriptiivinen eli kuvaileva tutkimus, joten lähestymistavaksi ilmiöön valikoitui laadullinen tutkimus. TYVI-jaksopalvelu on kuntoutujan yksilöllinen työhönvalmennusprosessi, jossa esimerkiksi jokaisen valmennusjakson aikainen verkostotyö rakentuu asiakaslähteisesti. Opinnäytetyön laadullinen tutkimusote mahdollisti palveluun lähettävän tahon - kuntoutujan valmennusprosessin aikaisten yhteyshenkilöiden - käytännön kokemusten kuvaamisen.

### 5.1 Tutkimusaineiston keruu

Laadullisessa tutkimuksessa reaalimaailman tulkitsija on itse tutkija, joka keräämällä ja analysoimalla tietoa tuottaa tutkimustulokset. Tutkijan ja tutkittavan välillä on suora kontakti ja ilmiöstä kerätään tietoa ”kentällä” joko haastatteleamalla tai havainnoimalla. (Kananen 2014, 19.) Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Haastateltavien henkilöiden valinnan ei pidä olla satunnaista, vaan harjittua ja tutkimuksen kannalta tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 85–86.)

Haastattelu on joustava aineistonkeruumenetelmä. Suorassa kontaktissa tutkija voi toistaa kysymyksen ja väärinkäsitysten minimoimiseksi tarkistaa, onko ymmärtänyt oikein tiedonantajan puheen. Haastattelu mahdollistaa ilmausten sanamuotojen selventämisen ja keskustelun. Haastattelukysymykset tai aiheet on hyvä antaa tiedonantajalle hyvissä ajoin etukäteen tutustumista varten, jotta varsinaisessa haastattelutilanteessa tutkija saa mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 73.)

Teemahaastattelu on menetelmä, jossa tutkija on miettinyt etukäteen yleisluontoiset aiheet eli teemat, joista keskustellaan aihe kerrallaan. Teemat määritetään tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksestä. Tarkoituksena on, että tiedontuottaja kertoo keskusteltavasta aiheesta vapaasti ja mahdollisimman laajasti. (Kananen 2014, 24, 70.)

Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin nauhoitettuja teemahaastatteluja, joita varten yksilöhaastateltiin yhteensä neljää (yksi koehaastattelu ja kolme varsinaista haastattelua) lähettävän tahon työntekijää. Haastateltavat valittiin niistä Kainuun sote -kuntayhtymän kuntoutus- ja psykiatrisen kuntoutuksen yksiköistä, jotka työssään ohjaavat asiakkaitaan TYVI-jakso -palveluun Kumppaniksi ry:een. Haastateltaviksi valittiin työntekijöitä, joilla on tietoa ja useamman vuoden kokemus TYVI-jakso -palvelun yhteydessä toteutettavasta verkostoyhteistyöstä Kumppaniksi ry:n työntekijöiden kanssa. Yksilöhaastattelemalla saatiin paremmin esiin kunkin haastateltavan käytännön kokemukset palvelusta.

Kananen (2014, 70) toteaa, että teemat haastatteluun saadaan tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksestä. Tässä opinnäytetyössä ennakkonäkemyksinä toimivat palvelulle asetetut tavoitteet, joista johdettiin opinnäytetyön tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymykset muodostivat teemahaastattelujen rungon. (liite 4).

Teemahaastattelurunkoa testattiin esihaastattelemalla yhtä lähettävän tahon edustajaa. Näin varmistettiin, että haastattelurunkoon valitut teema-alueet olivat riittävän kattavia ja sanavalinnat ymmärrettäviä. Koska koehaastattelulla työntekijällä oli pitkäaikainen kokemus lähettävän tahon edustajana TYVI-jakso -palvelun yhteydessä, päätettiin haastattelussa tuotettu tieto ottaa mukaan aineiston analyysiin. Lisäksi tutkimuksen kannalta samankaltaisuudet haastateltavien vastauksissa tukevat tutkimuksen luotettavuutta. Tiedon painoarvo kasvaa, kun tiedontuottajat kertovat samaa viestiä/tarvetta. Koehaastattelulle henkilölle informoitiin päätöksestä, jolloin hänellä oli myös mahdollisuus kieltää haastatteluaineiston käyttö.

Haastatteluun valituille työntekijöille lähetettiin sähköpostitse tutkimushaastattelupyynnöt (liite 3) lokakuussa 2015. Jokainen ehdokas ilmoitti sähköpostitse suostuvansa haastatteluun ja puhelimitse sovittiin haastattelujen ajankohdat. Varsinaiset haastattelut toteutettiin marras-joulukuussa vuonna 2015. Yksi haastattelutilaisuus uusittiin tammikuussa 2016 nauhoituksen huonon laadun vuoksi. Ensimmäisellä kerralla tilassa, jossa haastattelu tehtiin, nauhoitukseen oli tullut mukaan vahvasti häiritsevää kaikua. Useista yrityksistä ja teknisistä asiantuntijoista sekä apuvälineistä huolimatta nauhoitettu puhe oli paikoin erittäin epäselvää.

## 5.2 Aineistolähtöisesti teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin

Kerätty tutkimusaineisto analysoidaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysi-metodilla, joka perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Siinä edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä ja päädytään johtopäätöksiin. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutki-

mustehtävään. Aineiston laatu osoittaa käytännössä, kuinka pitkälle aineiston analysoinnissa kannattaa edetä. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 108–113.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen Tuomen ja Sarajärven (2013, 109) mukaan:

1. Haastattelujen kuuntelu ja auki kirjoitus eli litterointi.
2. Haastattelujen lukeminen ja sisältöön perehtyminen.
3. Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaus. Määritetään analyysiyksikkö esim. lauseen osa tai ajatuskokonaisuus ja etsitään teemojen (tutkimuskysymysten) mukaisia ilmauksia.
4. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen. Etsitään teemoittain jaetusta aineistosta tutkimustehtäväkysymyksiä kuvaavia ilmauksia esim. alkuperäisen aineiston viereen samalle sivulle.
5. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista. Ryhmitellään samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ja yhdistetään luokaksi sekä nimitetään sisältöä kuvaavilla käsitteillä Alustavia kuvauksia ilmiöstä, jotka toimivat pohjana tutkimuksen perusrakenteelle.
6. Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen.
7. Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen.
8. Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen.

Teoriaohjaava analyysi voi tukea aineistolähtöisen analyysin etenemistä. Siinä päättelyn logiikka on usein abduktiivista eli tekijän ajatteluprosessissa käyvät keskustelua aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta, kuten aineistolähtöisessäkin analyysissä. Nyt aikaisempi tieto ohjaa tai edistää analyysia, ehkä valikoivastikin. Tutkimuksessa on teoreettisia kytkentöjä, mutta analyysi ei perustu suoraan teoriaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 96–97.)

Keskeinen ero näiden kahden analyysimallin välillä on se, miten teoreettiset käsitteet muotoutuvat analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet johdetaan aineistosta ja sen ehdoilla. Teoriat tuodaan vasta analyysin loppuvaiheessa mukaan prosessiin. Teoriaohjaavassa analyysissä ilmiöstä ”jo aikaisemmin tiedetty” tuottaa käsitteet analyysimalliin. Se perustuu induktiiviseen (aineistolähtöiseen) päättelyyn, mutta analyysin lopputuloksen suuntaa ohjaa käytetty teoria. Tutkija itse päättää, missä vaiheessa analyysia hän ottaa teorian ohjaamaan päättelyään. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 100, 117.)

Opinnäytetyön tutkimusaineiston analyysi eteni pääosin Tuomen ja Sarajärven mukaan yllä kuvatulla tavalla. Kerätty aineisto litteroitiin ilman eleitä ja äänenpainoja, jonka jälkeen sisältöön perehtymisen lukemalla käynnisti opinnäytetyön analyysiprosessin. Vaihe kolme toteutettiin hyödyntämällä haastattelujen teemoja, aineistosta alleviivattiin tutkimus- ja apukysymysten mukaisia ilmauksia, joissa analyysiyksikköinä käytettiin lauseita tai ajatuskokonaisuuksia. Vaiheessa neljä aineisto pilkottiin teemojen (tutkimuskysymysten) mukaisesti ja tiivistettiin jättämällä tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto pois. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 93, 109.)



Vaiheessa viisi teemoittain (tutkimuskysymyksittäin) jaetun aineiston tiivistämistä jatkettiin etsimällä tutkimuskysymyksillä niitä kuvaavia lauseen osia ja ilmauksia, joiden yhdistäväksi luokaksi nimettiin alkuperäisilmaus. Luokitusta jatkettiin huomioiden alkuperäisilmausten samankaltaisuudet ja erilaisuudet sekä yhdistämällä ne ilmausta kuvaavilla käsitteillä. Yhdistäväksi luokaksi nimettiin pelkistetty ilmaus (kuvio 5).

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
...kyllä se tommonen käytännön työ on se mikä aika hyvin paljastaa sen työntekijän jaksamisen	jaksaminen
...onko hänellä voimavaroja käydä niinä sovittuina päivinä	voimavarat

KUVIO 5. Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on tuottanut? -teeman alkuperäisilmaus ja pelkistetty ilmaus -luokittelu

Tämän opinnäytetyön aineiston luokittelun viimeisessä vaiheessa analyysiprosessi poikkeaa Tuomen ja Sarajärven sisällönanalyysimallista. Pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin suoraan kokoavat käsitteet. Kokoamisessa hyödynnettiin osittain opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen käsitteitä ja yhdistäväksi luokaksi nimettiin luokittelu teoriakäsitteiden mukaan (kuvio 6). Aineiston luokittelua edelleen ei nähty tarpeelliseksi, koska vaiheet 1–6 olivat tuottaneet opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaukset. Liitteessä 4 on kuvattu Miten TYVI-jakso -palvelua voisi kehittää? -teeman aineiston luokittelu kokonaisuudessaan.

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	LUOKITTELU TEORIAKÄSITTEIDEN MUKAAN
...kun me ruvetaan miettimään miten tästä eteenpäin...nimenomaan se jatkon suunnitteluhommassa antaa aika paljon osviittaa	jatkosuunnitelmat	HOITO/KUNTOUTUS- SUUNNITELMAT NYT JA JATKOSSA
...sitä alkutietoo siitä, että mitenkä se aateltu suunnitelma, kuntoutussuunnitelma voisi, onko se ollu realistinen, vai onko tullu semmosta lisäarvoa mitä meidän pittää huomioijja kuntoutumisen polussa sitten	huomioitavaa asiakkaan kuntoutumispolussa	

KUVIO 6. Miten tuotettua tietoa on voinut hyödyntää? -teeman luokittelu teoriakäsitteiden mukaan

Tämän opinnäytetyön haastatteluaineisto litteroitiin marras-joulukuussa vuonna 2015 ja tammi-helmikuussa vuonna 2016, jonka jälkeen aloitettiin aineiston teemoittelu tutkimuskysymysten mukaisesti. Muutaman kuukauden tauon jälkeen syksyllä 2016 aineiston analysointiprosessia jatkettiin hitaasti, mutta varmasti yli vuoden vaihteen 2017 alkupuolelle saakka.

## 6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa mukana olleiden haastateltavien kokemusvuodet TYVI-jakso -palvelun aikaisesta asiakasyhteistyöstä vaihtelivat kuudesta kymmeneen vuoteen. Tunnistettavuuden välttämiseksi tarkemmat taustatiedot tiedontuottajista, kuten ammattinimike, jätettiin tästä raportista pois. Tutkimustulokset on esitelty teemoittain eli tutkimuskysymyksittäin. Miten kehittäisit palvelua? - tutkimuskysymyksen alkuperäisilmaisu-esimerkit on kuvattu kokonaisuudessaan liitteessä 4. Johtopäätökset koottiin tutkimuskysymyksiin peilaten ja keskeiset tulokset korostettiin lihavoineilla.

### 6.1 Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on tuottanut kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä?

Haastateltujen henkilöiden mukaan TYVI-jakso tuottaa hyvin konkreettista tietoa ja laaja-alaisen kuvan kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä työpaja-toimintaympäristössä. Pelkän keskustelutiedon perusteella on asiakkaan toimintakykyä vaikea arvioida, keskustelun varaan perustuva tieto saattaa tuottaa epärealistista kuvaa asiakkaan toimintakyvystä. Varsinkin, jos kuntoutujan oma käsitys toimintakyvystä perustuu kauan aikaa sitten saatuihin kokemuksiin tai "toivoisin pystyväni" -ajatteluun. Käytännön työ tuottaa reaaliaikaista tietoa ja toimii täydentävänä informaatiolähteenä asiakkaan kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi. Konkreettisten havaintojen merkitys toimintakyvystä korostuu silloin, kun asiakkaalle ei ole vielä kertynyt työhistoriaa tai hän on ollut pitkään pois työelämästä. Jakso antaa tietoa asiakkaan vahvuuksista ja luonteeltaan pysyvistä tai muuttuvista toimintakykyrajoitteista.

"Kyllä se monelle on ollu musta aika ratkaseva tietolähde sieltä, koska sitä on hirveen hankala muuten arvioida jos keskustellaan."

"Se on tuonu sitä konkreettista tietoo, jota kaivataan juuri silloin, kun on esimerkiksi monia toimintakykyrajoitteita."

TYVI-jakso tuottaa lähettävälle taholle konkreettista tietoa asiakkaan sen hetkistä psyykkisistä, fyysisistä ja sosiaalisista voimavaroista. Miten asiakas pystyy sitoutumaan toimintaan, onko vuorokausirytmii kunnossa, jaksako hän käydä työhönvalmennuksessa sovittuina päivinä? Miten jaksaa keskittyä työhön ja ymmärtääkö annettuja ohjeita? Jaksako asiakas työpäivän lisäksi tehdä kotiaskareita ja osallistua harrastuksiin? Jakso voi tuottaa tietoa myös fyysisestä rajoitteesta, kuten selkäkipu, joka ei aikaisemmin ole tullut esille, mutta tietty työtehtävä provosoi oireita esiin. Jakso tuottaa myös tietoa asiakkaan sosiaalisesta toimintakyvystä, kuten kykeneekö henkilö olemaan ryhmässä ja tietoa vuorovaikutustaidoista.

"...kyllä se tommonen käytännön työ on se mikä aika hyvin paljastaa sen työntekijän jaksamisen."

"...nähdään, että onko sitä toimintakykyä, että tää meidän potilas pystyy sitoutumaan niihin käynteihin ja onko hänellä voimavaroja käydä niinä sovittuina päivinä."

Haastateltujen mukaan arvokasta tietoa oli myös se, jos todettiin, ettei jakso tullut asiakkaan elämäntilanteeseen oikeaan aikaan, vaan riittämättömien voimavarojen vuoksi jakso keskeytettiin. Jak-

so oli tuottanut tietoa myös siitä, kun asiakkaan voimavarat olivat osoittautuneet oletettua vahvemiksi ja kuntoutumisprosessi oli edennyt odotettua nopeammin.

Johtopäätöksenä Millasta tietoa TYVI-jaksopalvelu tuottaa? -tutkimuskysymykseen voidaan todeta, että palvelu tuottaa lähettävälle taholle kokonaisvaltaista tietoa kuntoutujan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta työ- ja toimintakyvystä työpaja-toimintaympäristössä. Jakson aikana tehdyt konkreettiset havainnot tuovat lisävalaistusta kuntoutujan kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi siihen, mikä tällä hetkellä on henkilön todellinen toimintakyky. Sekä lähettävällä taholla että palveluntuottajalla on empiiristä kokemusta siitä, että monesti kuntoutujan käsitys omasta toimintakyvystä saattaa aluksi olla epärealistinen. Käsitys voi olla joko epärealistisen korkea tai henkilö saattaa vähätellä kykyjään. TYVI-jaksoa hyödynnetään myös silloin, kun halutaan lisätietoa esimerkiksi potilaan psyykkisen sairauden vaikutuksista toimintakykyyn. VAT-valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä -työkalu (kuntoutujan itsearviointit ja ulkopuolisen havainnot toimintakyvystä) tuo jakson aikana esiin vahvuudet ja mahdolliset pysyvät tai muuttuvaluonteiset rajoitteet sekä jakson aikana tapahtuneet muutokset toimintakyvyssä.

## 6.2 Miten tuotettua tietoa on voinut hyödyntää?

Haastatellut henkilöt kertoivat käyttävänsä valmennusjakson aikana tuotettua tietoa kuntoutujien hoito-/kuntoutussuunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden tarkentamisessa. He saavat selville esimerkiksi, onko aikaisemmin laadittu suunnitelma ollut realistinen. Jakson aikana tuotettu tieto voi tuoda informaatiota siitä, mikä hoitosuunnitelmassa tukee kuntoutujan edistymistä ja mitä kannattaa mahdollisesti muuttaa. Joidenkin kuntoutujien kohdalla jakso toimii tulevaisuuden suunnittelun aikaisänä, esimerkiksi silloin, jos aikaisemmat kouluttautumisyrietykset ovat keskeytyneet. Kuntoutumisen prosessi ei kuitenkaan keskeydy ja henkilö saa tukea ja ohjausta suunnitelmiansa selkeyttämiseksi.

Verkostopalaverissa suullisesti annettu palaute kuntoutujan suoriutumisesta jakson aikana kirjataan potilastietoihin ja tuotettu tieto on myös kuntoutujan lääkärin käytettävissä. Konkreettinen tieto toimintakykyrajoitteiden vaikutuksesta työssä suoriutumiseen tuottaa lisäinformaatiota, joka tulee ottaa huomioon jatkossa. Haastateltujen mukaan jakson aikana ja lopussa tuotettu tieto motivoi ja antaa suuntaa kuntoutujan jatkossuunnitelmien pohdintaan. Jaksolla on myös merkitystä kuntoutusorganisaatioiden omien resurssien käyttöön, koska tavoitteena on tehdä oikeita asioita oikeaan aikaan.

”Nimenomaa siinä, kun me ruvetaan miettimään, että miten tästä eteenpäin...ei ruveta turhaan suunnittelemaan semmosta mikä ei ehkä toteudukaan sitten...nimenomaa se jatkos suunnitteluhommassa antaa aika paljon osviittaa”.

”Ei vielä tämmönen kuntoutus onnistu...jatkaneet täällä potilaan kanssa sitä kuntoutusta, kirjataan potilastietoihin ja lääkäri sitten näkee sitä kautta,...hoitosuunnitelman tekemiseen ja jatkosuunnitelmien tekemiseen...sillä tavalla voi hyödyntää kyllä...onko ollu oikea-aikaista, onko meidän arviot ollu oikeet.”

Johtopäätöksenä Miten olet voinut hyödyntää tuotettua tietoa? -tutkimuskysymykseen voidaan todeta, että valmennusprosessin aikana tuotettu tieto auttaa lähettävää tahoa resurssien käytön opti-

moinnissa, tehdään oikeita asioita oikeaan aikaan ja oikeassa järjestyksessä. Tieto vähentää minusta tuntuu -kokeiluja ja helpottaa suuntaamaan asiakas-/potilastyötä kuntoutujalähtöisesti eteenpäin. TYVI-jakso mielletään ”portiksi” ammatilliseen kuntoutukseen, jonka aikana nähdään kuntoutujan valmiudet pitempiaikaista sitoutumista vaativiin kuntoutumisen prosesseihin.

### 6.3 Miten TYVI-jakso -palvelua voisi kehittää?

Osa haastatteluun osallistuneista henkilöistä oli tietoinen, että TYVI-jakson aikana kuntoutuja voi halutessaan siirtyä Kumppaniksi ry:ltä ulkopuoliseen työharjoittelupaikkaan avoimille työmarkkinoille. Tässä tilanteessa kerrottiin myös, että kuntoutujan voimavarat harvoin riittävät heti ulkopuolelle siirtymiseen. Osallistuminen Kumppaniksi ry:n toimintaan voi alussa olla sopivan matala kynnyksen ylittävää ja ympäristö koetaan turvalliseksi. Palveluntuottajan tiloissa toteutettu valmennusjakso mahdollistaa havaintojen tekemisen kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä sekä siirtymisen oikea-aikaisuuden.

Luokittelun ulkopuolelle jätettyjä yksittäisiä kehittämissuhteita olivat palvelun paikkakuntasidonnaisuus; TYVI-jakso palvelun toivottiin laajentuvan myös niille Kainuun paikkakunnille, joissa sitä ei vielä ole tarjolla. Myös opinnollistaminen mainittiin eli työpajoilla tapahtuva osaamisen tunnistaminen -toimintamallin kehittäminen. Erään haastattelun aikana tulivat esille aikataulujoustot. Näitä toivottiin niiden kuntoutujien kohdalla, jotka eivät pysty sairaudestaan johtuen noudattamaan sovittuja aikatauluja. Esimerkkinä mainittiin kuntoutuja, jolla voi olla vaikeuksia saapua aamuisin sovitusti paikalle. Tiedontuottajan mukaan jakson aikana tehdyt havainnot auttavat kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn kartoittamisessa, josta muuten on vaikea saada tietoa pelkän keskustelun perusteella.

TYVI-jakson pituus, noin kolme kuukautta, oli haastateltujen mukaan tavallisesti riittänyt kuntoutujan toimintakyvyn kartoittamiseksi. Vastaajien mukaan jakso ei kuitenkaan voisi olla lyhyempi ja joidenkin kuntoutujien kohdalla muutamasta lisäkuukaudesta voisi olla hyötyä esimerkiksi jatkosuunnitelmien selkeyttämiseksi. Informanttien mukaan jakson aikaisten työpäivien ja tuntimäärien lisääminen kuntoutujan voimavarojen mukaan on ollut toimiva käytäntö, joka minimoi jakson keskeyttämisen riskin. Kaikilla haastatelluilla henkilöillä oli kokemus, että palvelu soveltuu sekä nuorille että aikuisille kuntoutuja-asiakkaille.

#### 6.3.1 Tiedottaminen

Haastatteluun osallistuneet henkilöt toivoivat palveluun hakeutumisen kriteereiden selkeyttämistä. Vastaajien mukaan epäselvää oli ollut esimerkiksi kuntoutujien sairaustapauksissa. Osalla haastatelluista oli kokemus, että kuntoutujan sairastuessa oli sairauslomaa varten vaadittu lääkärintodistus, jota lähettävän tahon nykyisten henkilöstöresurssien aikana ei useinkaan ole mahdollista järjestää. Osa haastatelluista toivoi TYVI-jaksolle hakeutumishjettä, jossa kerrottaisiin ”poissulku-kriteerit” valmennusjakson aloittamiselle. Ohjeisiin toivottiin tarkennusta milloin asiakkaan päihteiden käyttö voi olla esteenä jakson aloittamiselle? Osalla haastatelluista oli kokemus, että he eivät ole saaneet tietoa siitä, milloin asiakkaan TYVI-jakso alkaa. Tieto jakson aloittamisen ajankohdasta auttaa lähet-

tävän tahon työntekijöitä kohdentamaan tukea niihin tekijöihin, jotka edesauttavat kuntoutujaa suoriutumaan jaksosta sovitulla tavalla.

Osa haastatelluista henkilöistä toivoi palvelusta konkreettista asiakasesitettä, jossa olisi lyhyesti kuntoutujalle tarpeellisia tietoja TYVI-jaksosta. Esitteen voisi antaa kuntoutujalle siinä vaiheessa, kun lähettävän tahon työntekijä ensimmäisen kerran ottaa puheeksi TYVI-jaksolle hakeutumisen tai, kun lähettävän tahon työntekijä yhdessä kuntoutujan kanssa tulevat tutustumiskäynnille Kumppaniksi ry:n.

### 6.3.2 VAT-informaatio

Haastatellut henkilöt toivoivat jakson aikana tehtyjen kuntoutujan vat-arviointien tulosten selkeämpää hyödyntämistä. Osa mainitsi, että jaksosta olisi hyvä saada kirjallinen yhteenveto. Vastaajilla oli kokemuksia, etteivät VAT-arviointien tulokset ole tulleet aina esille palautekeskusteluissa. Palautetta arvioinneista toivottiin etenkin silloin, jos TYVI-jakso jostakin syystä joudutaan keskeyttämään. Tuolloin hoitosuhteen aikana voidaan jatkossa paremmin kiinnittää huomiota niihin kuntoutujan toimintakyvyn osa-alueisiin, jotka edellyttävät vielä kehittymistä.

### 6.3.3 Yhteistyö

Informanttien mielestä yhteistyö voisi olla tiiviimpää. Kun tiedetään paremmin toistemme tekemiset, yhteistyöllä voisi olla motivoiva vaikutus kuntoutujan tukena toimiville ammattilaisille ja koko prosessille. Esimerkiksi tieto kuntoutujan TYVI-jakson aloitusajankohdasta motivoisi lähettävän tahon työntekijöitä yhteistyöhön Kumppaniksi ry:n työntekijöiden kanssa.

Osa haastatelluista henkilöistä toivoi jakson aikaisia väliarviointeja lisää. Osalla tiedontuottajista oli kokemus, että yhteiset verkostopalaverit olivat toteutuneen kuntoutujalähtöisesti ja käytäntö oli koettu hyväksi. Yhteiset palaverit oli koettu tarpeellisiksi ja jatkossakin säännölliset, kuntoutujien tarpeiden mukaiset väli- ja loppuarviointipalaverit haluttiin säilyttää yhteistyön muotona. Yhteistyö koettiin tärkeäksi etenkin silloin, kun oli ajankohtaista miettiä kuntoutujan jatkosuunnitelmia, jotka perustuisivat kuntoutujan olemassa olevaan toimintakykyyn.

### 6.3.4 Työhönvalmennuspajat

Osa tiedontuottajista toivoi työhönvalmennuspajojen työtehtävien monipuolistamista ja osalle nykyinen valikoima oli riittävän monipuolinen. Auto- ja metallipajan nykyiseen työtehtävä-valikoimaan oli tiin tyytyväisiä, koska autojen peruskorjaukset olivat lisääntyneet ja varsinkin nuoret miehet ovat alasta kiinnostuneita. Selkeänä toiveena esitettiin Paussi-kahvion ruoanlaittoon liittyvän keittiötyön lisäämistä. Myös luovan toiminnan osuutta toivottiin lisää. Osa haastatelluista henkilöistä kertoi kuntoutujien kautta saadusta palautteesta, jonka mukaan toivottiin, että mielekästä ja järkevää tekemistä olisi enemmän.

Johtopäätöksenä Miten kehittäisit palvelua? -tutkimuskysymykseen voidaan todeta, että haasteltujen henkilöiden vastauksissa korostuivat tiedottamisen ja yhteistyön lisäämisen tarpeet. Tietoisuus eri tahojen toimintatavoista lisää luottamusta ja kasvattaa yhteistyöhalua. Tuolloin jokainen toimija tahollaan voi paremmin keskittyä oman roolin mukaisiin tehtäviin.

Opinnäytetyön tekijän mielestä tutkimuksen johtopäätökset tiivistyvät yhden haastatteluun osallistuneen henkilön alkuperäisilmauksessa:

*”Se vaan että, mitenhan me näitä hommia selviteltiin ennen kuin oli tätä, siis aikaisemmin. Kaippa sitä vaan jotenki kyseltiin tai muuten. Kyllä tämä on hieno idea kaikenkaikkiaan...Se vaatii kuntoutujan omaa identiteettiä, sitä itsetuntoa, huomaa että jaksaa siellä, pystyy olemaan, jotakin tekemään, saa aikaseksi onhan se iso asia. Täällä silleen niinku masentunu ihminen kokee että ei oo mihinkään kaikki menny pieleen.Sitten saahaan semmonen lähteminen, huomaa että jaksaa olla sen kolme, neljä tuntia ja oppii uutta, on se tosi iso asia. Tässä juuri mietin, että aika harva on joutunu lopettamaan itseasiassa ja keskeyttämään. Kyllä se pääsääntöisesti mennee niin, että se sopimus mikä tehään on toteutunut.”*

## 7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tämän opinnäytetyöprosessin kaikissa vaiheissa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tavoitteena on ollut tarkkuus ja huolellisuus kaikissa tutkimustyön vaiheissa. Tutkimusaihe löytyi käytännön työelämän tarpeesta ja prosessi on edennyt pääsääntöisesti tutkimussuunnitelman mukaisesti. Koko matkan ajan oppinnäytetyöntekijä on tiedostanut roolinsa palveluntuottajan työntekijänä. Tekijä on pyrkinyt työskentelyssään avoimuuteen ja objektiivisuuteen, joka kestää myös eettisen tarkastelun.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään tutkimustuloksia, koska ne pätevät vain tutkimuskohteeseen, selitys ilmiöstä tuotetaan käytännöstä eli empiriasta. (Kananen 2014, 19 ja 26.) Myöskin Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2014, 161) mukaan laadullisen tutkimuksen tulokset ovat ehdollisia selityksiä tiettyyn aikaan ja paikkaan rajautuvia. Kananen mukaan (2014, 71) haastattelut koostuvat sanoista ja lauseista, joiden merkitykset eivät ole yksiselitteisiä. Se, miten sanat ymmärretään, riippuu kuulijasta. Arkisessa puhekielessä ei ole tapana tukeuta sanojen ja käsitteiden tiukkaan määrittelyyn. Analysointivaiheessa tulee huomioida, että tutkittavan sanomisia ei voi ottaa tutkimustuloksiksi ilman tulkintaa.

Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset ovat tekijän tulkintoja haastateltujen henkilöiden sanomisista. Tutkimusaineiston analyysin ja tutkimustulosten raportoinnin kaikissa vaiheissa on pyritty vilpittömästi ymmärtämään ja kunnioittamaan haastateltujen henkilöiden alkuperäisilmauksien ajatusten sisältöjä. Tutkimuksen tekijän kokemus TYVI-jaksopalvelun aikaisesta yhteistyöstä lähettävän tahon työntekijöiden kanssa helpotti teemahaastattelurungon laatimista ja auttoi haastattelutilanteissa ymmärtämään tiedontuottajien käyttämää ammattikieltä. Tutkimusaineiston keruu (vastoinkäymiseen) on kuvattu luvussa 5.1. Alkuperäinen haastatteluaineisto on säilytetty opinnäytetyön tekijän hallussa tulosten luotettavuuden ja aitouden todentamiseksi. Aineisto tuhotaan, kun opinnäytetyö on hyväksytty.

Tutkimussuunnitelman mukainen aikataulu opinnäytetyön valmistumisesta venyi mutta opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella tekijä rohkenee todeta, että tutkimustulokset ovat päteviä myös keväällä 2017 esitettäväksi. TYVI-jaksopalvelu ja yhteistyö lähettävän tahon työntekijöiden kanssa ovat pysyneet lähes muuttumattomina kuluneen vuoden aikana. Toteamusta tukee myös se, että opinnäytetyön toimeksiantajan edustaja Kumppaniksi ry:n kehityspäällikkö Tuomas Leinonen (toimeksiantajan puolesta opinnäytetyön ohjaaja) hyödyntää tekijän luvalla tutkimusaineiston alkuperäisilmauksia 24.–27.5.2017 pidettävässä Congress of the European Forum for Research in Rehabilitation (EFRR) -tapahtumassa Skotlannin Glasgowissa. Leinosen esitelmän aiheena on Vocational Rehabilitation and Return to work eli Ammatillinen kuntoutus ja työhön palaaminen. Hänen käytössä on ollut tutkimusaineiston alkuperäisilmaukset ilman henkilötunnistusta.

## 8 POHDINTA

Kaikki haastatteluun osallistuneet henkilöt kertoivat avoimesti oman työnsä näkökulmasta TYVI-jaksopalvelusta saamiaan kokemuksia. Keskusteluissa tuli hyvin esille lähettävien tahojen organisaatioiden erilaiset reunaehdot toiminnalle, joista palveluntuottajan on hyvä olla tietoinen. Henkilökohdalliset teemahaastattelut mahdollistivat ilmiön syvemmän tarkastelun ja keskustelut antoivat tietoa enemmän kuin rasti-ruutuun kyselylomake olisi tuottanut. Oma kokemus kuntoutusohjaajana TYVI-jakso -palvelusta auttoi haastattelujen aikana tekemään tarkentavia kysymyksiä, jotka edistivät keskustelun kulkua ja auttoivat ymmärtämään tiedontuottajan sanomaa.

Opinnäytetyö antoi toimeksiantajalle vahvistusta siihen, että prosessin aikana tehdään oikeita asioita, jotka lunastavat palvelulle asetetut lupaukset. Palvelu tuottaa laaja-alaista, konkreettista tietoa kuntoutujan sen hetkisestä toimintakyvystä, jota keskustelussa ei tule esille. Palvelu tukee lähettävän tahon ammattilaisten työtä tuottamalla tietoa Työkykytalon kivijalassa kuvatuista voimavararoista eli yksilön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä. Palvelujakso on osa asiakkaan kuntoutumisen polkua ja sillä on paikkansa lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen välissä. Keskeistä valmennusjaksolla on kuntoutujan voimavarojen analysointi. Onko voimavaroja, voimaantumisko asiakas prosessin aikana ja voiko asiakas kuntoutua esimerkiksi takaisin työelämään?

Palveluntuottajan ja lähettävän tahon yhteistyö on kehittynyt toimintavuosien aikana kokeilusta aitoon yhteistyövaiheeseen. TYVI-jakso -palvelun yhteydessä toteutettu organisaatioiden välinen yhteistyö on toistaiseksi vielä ainutlaatuista jopa valtakunnallisesti. Myös osa tutkimushaastatteluun osallistuneista henkilöistä totesi, ettei ollut törmännyt vastaavaan yhteistyötapaan muualla Suomessa työskennellessään.

TYVI-jakso -palvelua on olemassaolonsa aikana kehitetty nykyiseen muotoonsa ja palvelun käyttäjien palautteita on pyritty kuulemaan herkällä korvalla. Tutkimuksen aikana tulivat esille organisaatioiden toimintakulttuurien erot. Palveluntuottajan organisaatio on kevyt verattuna lähettävän tahon, Kainuun soite:n organisaatioon. Usein ison organisaation toimintatapoihin kuuluu, että erilaiset toimintaohjeet on laadittu kirjallisena ja viranomaisilta edellytetään niiden noudattamista. Toimintaohjeisiin halutut muutokset vaativat pitkällisen käsittelyprosessin ennen kuin yksittäinen työntekijä voi soveltaa muutosta käytäntöön. Tämä selittää mahdollisesti sen, että tutkimukseen haastatelluista henkilöistä osa toivoi muun muassa kirjallisia toimintaohjeita TYVI-jaksosta. Palvelun tuottajan kevyt organisaatio mahdollistaa kyvyn joustaa ja tehdä muutoksia kuntoutujalähtöisesti nopeallakin aikataululla.

Toimintavuosien aikana palveluntuottaja on panostanut henkilöstön koulutukseen, joka näkyy tietotaidon kehittymisenä myös TYVI-jakso -palvelun aikana tuotetun tiedon laadussa. Alkuvuosina palvelussa tuotettiin lähinnä tietoa siitä, riittääkö kuntoutujan voimavarat sitoutua esimerkiksi Kelan ammatilliseen kuntoutusprosessiin. Tänä päivänä tietoa tuotetaan myös siitä, miksi kuntoutuja ei mahdollisesti pysty sitoutumaan pitempiaikaiseen kuntoutusprosessiin. Voidaankin sanoa, että TYVI-



jakson lopputulos ei koskaan ole negatiivinen, sillä nyt tiedetään ainakin syy miksi kuntoutuja palaa takaisin lähettävälle taholle.

Lähettävän tahon teemahaastattelut avasivat uuden näkökulman tarkastella TYVI-jakso -palvelua ja sen merkitystä kuntoutuspalveluiden viidakossa. Haastateltujen henkilöiden kanssa käyty keskustelut tarkensivat lähettävän tahon yhteistyötarpeita, joita olen pyrkinyt ottamaan käytännössä huomioon kuntoutusohjaajan työssään. Opinnäytetyön tekemisen aikana vahvistui ymmärrys siitä, että TYVI-jakso on osa integroitua palvelukokonaisuutta, kuten Lindh toteaa väitöskirjassaan. Prosessin aikana käsite kuntoutuminen tai kuntoutus ja sen sisältö rakentuu kuntoutujalähtöisesti.

Vuoden 2017 alusta Kelan työhönvalmennuksen standardeja yhdistettiin yhdeksi ammatillisen kuntoutuksen palveluksi (Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus TEAK). Aikaisemmin palveluja oli kaksi (Kelan mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus ja työhönvalmennus), jotka mahdollistivat paremmin kuntoutujan voimavarojen mukaisen etenemisen kuntoutusprosessissa. Nykyinen TEAK-palvelujakso edellyttää kuntoutujalta valmiuksia siirtyä avoimille työmarkkinoille työharjoitteluun varsin nopeassa tahdissa. On todennäköistä, että TYVI-jakson merkitys entisestään korostuu niiden kuntoutujien kohdalla, joiden voimavarat eivät heti riitä työharjoitteluun avoimille työmarkkinoille.

Palasin vuoden koulutusvapaalta Kumppaniksi ry:een kuntoutusohjaajan tehtäviin vuoden 2016 alussa. Haastatteluissa kehittämis ehdotuksena esiin tullut opinnollistaminen oli tuolloin palveluntuottajan toimesta jo käynnistetty. Nykyisin Kumppaniksi ry:n palveluvalikoimaan kuuluu työhönvalmennuspajojen työtehtävien opinnollistamisprosessi, joka mahdollistaa asiakkaan ammatillisen osaamisen näkyväksi tekemisen osaamistodistuksineen. Kehittämis ehdotuksena palveluntuottaja voisi jatkossa kerätä säännöllisin väliajoin palautetta lähettävän tahon henkilöiltä, jotka toimivat yhteistyössä palveluntuottajan työntekijöiden kanssa kuntoutujan palveluprosessin aikana. Yksi vaihtoehto yhteistyön lisäämiseksi olisi, että eri tahojen toimijat kokoontuisivat säännöllisin väliajoin saman pöydän ääreen vaihtamaan kuulumisia ja kuulemaan kehittämis ehdotuksia.

## LÄHTEET

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

HÄRKÄPÄÄ, Kristiina, HARKKO, Jaakko ja LEHIKOINEN, Tuula 2013. Työhönvalmennus ja sen kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 128. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: KELA.

ILMARINEN, Juhani, GOULD, Raija, JÄRVIKOSKI, Aila ja JÄRVISALO, Jorma 2006. Työkyvyn ja sen edistämisen malleista. Julkaisussa: GOULD, Raija, ILMARINEN, Juhani, JÄRVISALO, Jorma ja KOSKINEN, Seppo (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet - Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia [verkkokirja]. Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos ja Työterveyslaitos, 17–34. [Viitattu 2015-08-13.] Saatavissa:

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78368/tyokyvyn\\_ulottuvuudet\\_7.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78368/tyokyvyn_ulottuvuudet_7.pdf?sequence=1)

ISOHERRANEN, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. [2016-02-23] Saatavissa:

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen\\_vaitoskirja.pdf](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf)

JÄRVIKOSKI, Aila 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:43 [verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2015-07-17.] Saatavissa: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114972/URN\\_ISBN\\_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114972/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1)

JÄRVIKOSKI, Aila ja HÄRKÄPÄÄ, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

JÄRVIKOSKI, Aila ja KARJALAINEN, Vappu 2008. Kuntoutus monitieteisenä ja -alaisena prosessina. Julkaisussa: RISSANEN, Paavo, KALLANRANTA, Tapani ja SUIKKANEN, Asko (toim.) Kuntoutus. 2. painos. Helsinki: Duodemic, 80–93.

KANANEN, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.

KARJALAINEN, Vappu ja VILKKUMAA, Ilpo 2012. Saatteeksi. Julkaisussa: KARJAINEN, Vappu ja VILKKUMAA, Ilpo (toim.) Kuntoutus kanssamme – Ihmisen toimijuuden tukeminen. 7. lisäpainos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus julkaisuja. Tampere: STAKES, 3–4.

KLAUKKA, Timo 2008. Vaikuttavuus Kelan kuntoutusstrategiassa. Julkaisussa: MÄKITALO, Jorma, TURUNEN, Jari ja VILKKUMAA, Ilpo (toim.) Vaikuttavuus muutoksessa. Oulu: VERVE, 85–98.

KUMPPANI KSI RY 2015a. Intranet. [viitattu 2015-07-20.] Saatavissa: Kajaani. Kumppaniksi ry.

KUMPPANI KSI RY 2015b. Visio, arvot ja toimintaperiaatteet [verkkojulkaisu]. Kumppaniksi ry. [Viitattu 2015-07-20.] Saatavissa: [www.kumppaniksi.fi](http://www.kumppaniksi.fi)

LAINEN, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologien näkökulma. Julkaisussa: AALTO, Juhani ja VALLI, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

LEINONEN, Tuomas 2015a-08-07. Benefits of ICF-based functioning status assessments in ambulatory vocational rehabilitation of psychiatric rehabilitees -poster [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Merja Haverinen. Saatavissa: Kajaani: Kumppaniksi ry: Tuomas Leinonen.

LEINONEN, Tuomas 2015b-08-07. Benefits of ICF-based functioning status assessments in ambulatory vocational rehabilitation of psychiatric rehabilitees -poster [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Merja Haverinen. Saatavissa: Kajaani: Kumppaniksi ry: Tuomas Leinonen.

LEINONEN, Tuomas 2015c-08-04. TYVI-ajatuksia ranskaisilla viivoilla. Kumppaniksi ry. [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Merja Haverinen. [Tulostettu 2015-08-04.] Saatavissa: Kajaani. Merja Haverinen.

LEINONEN, Tuomas 2014-04-04. Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä (VAT) -diat. Kumppaniksi ry.[sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Merja Haverinen. [Tulostettu 2015-08-18.] Saatavissa: Kajaani. Kumppaniksi ry. Tuomas Leinonen.

LINDH, Jari 2013. Kuntoutus työn muutoksessa – Yksilön vajavuuden arvioinnista toimintaverkostojen rakenteistumiseen. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. [2015-08-06.] Saatavissa:

[http://lauda.ulpland.fi/bitstream/handle/10024/61780/Lindh\\_Jari\\_Acta\\_Electronica\\_126\\_Verkkoversio2bdfa.pdf?sequence=5](http://lauda.ulpland.fi/bitstream/handle/10024/61780/Lindh_Jari_Acta_Electronica_126_Verkkoversio2bdfa.pdf?sequence=5)

MARNIEMI, Janne ja PEKKALA, Terho 2005. Työ- ja yksilövalmennus pähkinänkuoressa. Julkaisussa: HASSINEN, Jukka (toim.) Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä – näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. Helsinki: Edita Prima, 15.

OLLIKAINEN, Anne-Mari 2008. Elinkautinen valmentautuminen ja työhönvalmennus. Työpoliittinen Aikakauskirja [verkkajulkaisu]. TEM 2/2008, 53–56. [Viitattu 2015-08-16.] Saatavissa:

[http://www.vates.fi/media/raporit\\_ennen\\_2009/ollikainen.pdf](http://www.vates.fi/media/raporit_ennen_2009/ollikainen.pdf)

RAJAVAARA, Marketta ja LEHTO, Juhani 2013. Kuntoutusjärjestelmä tutkimuksen kohteena – Kuntoutusjärjestelmä vai epäjärjestelmä. Julkaisussa: ASHORN, Ulla, AUTTI-RÄMÖ, Ilona, LEHTO, Juhani ja RAJAVAARA, Marketta (toim.) Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjestelmä? Kelan tutkimusosaston teemakirja 11. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 6–16.

STAKES, 2007. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus ohjeita ja luokituksia 2004:4. Helsinki: Stakes.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

WADDELL, Gordon, BURTON, A Kim, ja KENDALL, Nicholas 2008. Vocational rehabilitation – what works, from whom, and when? Report for the Vocational Rehabilitation. London: Task Group.

VTV 2013. Kuntoutus työurien pidentäjänä. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2/2013. [verkkajulkaisu]. VTV. [Viitattu 2015-08-06.] Saatavissa: [https://www.vtv.fi/files/3447/2\\_2013\\_Kuntoutus\\_tyourien\\_pidentajana\\_NETTI.pdf](https://www.vtv.fi/files/3447/2_2013_Kuntoutus_tyourien_pidentajana_NETTI.pdf)

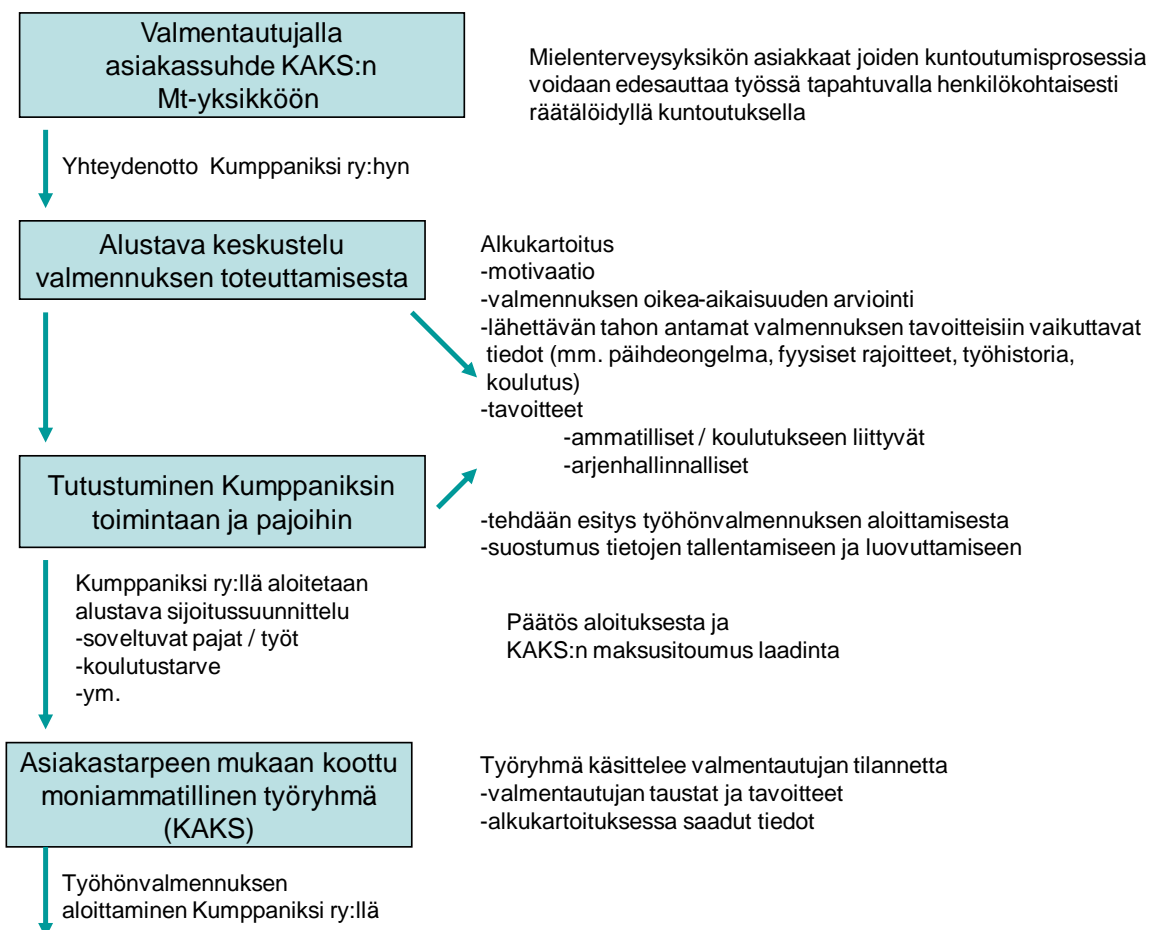
VÄLIMAA, Anne, YLIPAAVALNIEMI, Pasi, PIKKUSAARI, Suvi ja HASSINEN, Markku 2012. Sosiaalisen työllistämisen toimiala - Palveluilla tasa-arvoa työllisyyteen. [verkkajulkaisu]. Valtakunnallinen työpaikajohdistus ry ja VATES-säätiö.[Viitattu 2015-09-03.] Saatavissa: <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/1e80ee52e266c05324eb2d41436eede5/1441292135/application>

## LIITE 1: TYVI-JAKSON TOIMINTAKUVAUS



## Kumppaniksi ry:n erityispalvelun työhönvalmennuksen toimintakuvaus

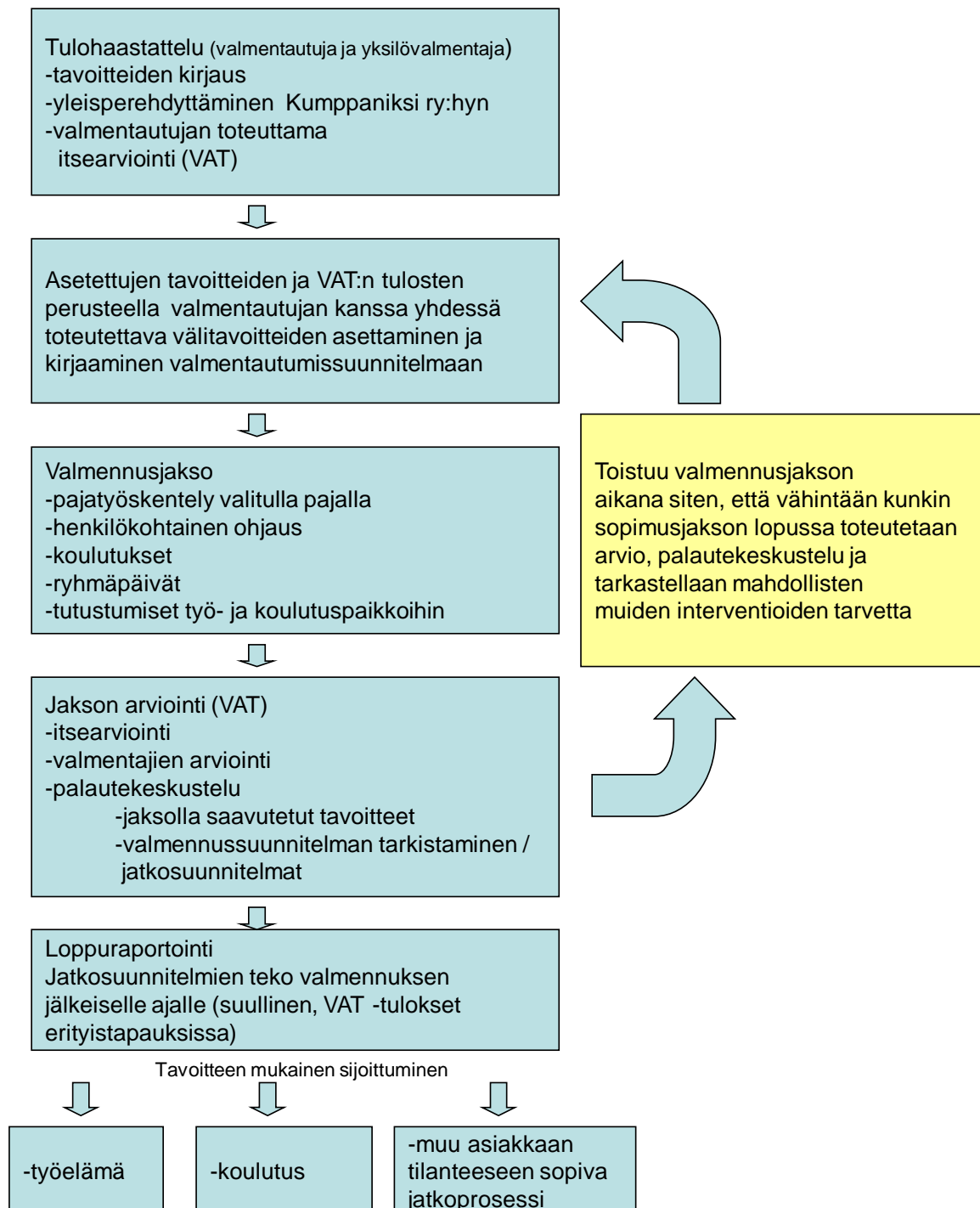
### Valmennusprosessin aktiviteetit ennen varsinaisen työhönvalmennuksen aloittamista



## LIITE 2: TYÖHÖNVALMENNUSPROSESSI



## Työhönvalmennusprosessi



## LIITE 3: TUTKIMUSHAASTATTELUPYYNTÖ

Etunimi Sukunimi  
Toimintayksikkö  
Katuosoite  
Postinumero

Tutkimushaastattelupyyntö

Tutkimushaastattelupyyntö opinnäytetyötä varten

Olen Merja Haverinen ja opiskelen Savonia Ammattikorkeakoulussa sosionomi(AMK)-tutkintoa. Opinnäytetyöni toimeksiantaja on oma työpaikkani Kumppaniksi ry Kajaanin yksikkö. Vuoden 2015 olen opinto-vapaalla kuntoutusohjaajan tehtävistäni. Toimeksiantajan puolesta työtäni ohjaa Kumppaniksi ry:n kehittämisspääällikkö Tuomas Leinonen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa lähettävän tahon kokemuksia Yksilöllinen työhönvalmennus-palvelusta (TYVI-jakso), sen tuloksista ja käyttökelpoisuudesta. Tavoitteena on tuottaa empiiristä kokemustietoa lähettävän tahon odotuksista ja mahdollisista kehittämistoiveista. Työn tuloksia toimeksiantajani voi hyödyntää palvelun kehittämistyössä huomioimalla myös lähettävän tahon tämän päivän tarpeita kuntoutuja-asiakkaiden tarpeiden lisäksi.

Opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä käytän nauhoitettuja teemahaastatteluja, joita varten yksilöhaastattelun lähettävien tahojen 3–4 työntekijää. Haastateltavat olen valinnut niistä Kainuun Sote-kuntayhtymän psykiatrisen- ja riippuvuushoito sekä kuntoutuksen yksiköistä, jotka ohjaavat asiakkaitaan TYVI-jakso -palveluun Kumppaniksi ry:n. Tarkoituksena on, että haastateltavat ovat työntekijöitä, joilla on useamman vuoden kokemus TYVI-jakso -palvelun yhteydessä toteutettavasta verkostoyhteistyöstä Kumppaniksi ry:n työntekijöiden kanssa. Keräämäni tutkimusaineiston analysoin aineistolähtöisellä sisällönanalyysi -metodilla. Opinnäytetyön tekijänä noudatan salassapitovelvollisuutta. Teemahaastatteluilla keräämäni tutkimusaineiston analysoin ja raportoin luottamuksellisesti siten, että yksittäisiä vastauksia ei voida tunnistaa.

Opinnäytetyössä tutkimustehtävänä on selvittää ja kuvata miten tilaajaorganisaatioiden työntekijät, jotka ohjaavat kuntoutuja-asiakkaita palveluun ja toimivat yhteyshenkilönä jakson ajan, kokevat TYVI-jakso -palvelun vastaavan palvelulle asetettuja tavoitteita?

Tutkimuskysymykset on johdettu TYVI-jakso -palvelulle määritetyistä tavoitteista:

4. Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on antanut kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä?
5. Miten tietoa on voinut hyödyntää, esim. kuntoutujan jatkopolkujen suunnittelussa?
6. Miten kehittäisit palvelua?

Haastatteluun tulee varata aikaa n. 1 – 1,5 h. Tarkoitukseni on toteuttaa haastattelut marras-joulukuun 2015 aikana. Vastausta haastattelupyyntöön toivon sähköpostitse mahdollisimman pian. Myöntävän vastauksen saatuaani otan yhteyttä puhelimitse sopiaksemme tarkemmin haastattelun ajankohdasta ja paikasta.

Yhteistyöterveisin!

Merja Haverinen  
merja.l.haverinen@edu.savonia.fi  
puh. 044 286 4310

## LIITE 4: TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Millaista tietoa TYVI-jakso -palvelu on tuottanut kuntoutujan työ- ja toimintakyvystä?
  - a) fyysinen, psyykinen, sosiaalinen toimintakyky ja ympäristötekijät?
  - b) työkyky?
  - c) VAT?
  
2. Miten tuotettua tietoa on voinut hyödyntää?
  - a) kuntoutussuunnitelmassa?
  - b) kuntoutujan jatkopolkujen suunnittelussa?
  
3. Miten TYVI-jakso -palvelua voisi kehittää?
  - a) verkostopalaverit, väliarviointit?
  - b) asiakasesite?
  - c) työhönvalmennuspajat?
  - d) nuoret / aikuiset
  
4. Haastateltavan kokemusvuodet tyvi-jakso -palvelusta?

## LIITE 5: MITEN TYVI-JAKSO –PALVELUA VOISI KEHITTÄÄ? TEEMA-AINEISTON LUOKITTELU

## MITEN KEHITTÄISIT PALVELUA?

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	LUOKITTELU TEORIAKÄSITTEIDEN MUKAAN
Jotenkin informaatiopuolella ois kehitettävää	informaatio	TIEDOTTAMINEN
...sairauslomatoistuksia, se on vähän semmosta epäselvää...ettei ois niin suuret vaatimukset tälle tyvi-jaksolle	palveluun hakeutumisen kriteerit	
...jakson alotuspäivä ja sitten, että päätös on niin kun kuuluu. / Millon aloitus, kyllä se ois hyvä tieto. / Ois se ihan mukava, jos päätös jakson myöntämisestä tulee meille tiedoksi		
...tyvi-jaksolle hakeutumisohjetta...ehkä semmosten, mitkä on poissulku-kriteereitä sille tyvi-jakson alottamiselle		
...että voisko olla joku konkreettinen esite teiltä. Asiakasesite voisi olla, mikä antaa asiakkaalle.	asiakasesite	
Kirjallinen yhteenveto (TYVI-) jaksosta, se ois hyvä ajatus...ne keskeisimmät asiat.	VAT-arviointien hyödyntäminen	VAT TIEDOTTAMINEN
...me toivottas, että sitä aktiivisemmin tulis sitä palautetta VAT:sta...eli me ei aina saada sitä tietoa, meillä on semmonen tunne.		
...mutta sitten joilta jää kesken (TYVI-jakso), ni onhan se tän hoidon kannalta, se hoitosuhde meillä jatkuu, että mihinkä me voitais kiinnittää huomiota...		
Sillä tavalla, et mitä (VAT-arvointi) on tuottanu, niin ettei tarvitseisi ite pätkäillä sitä sillä tavalla sitten. Ennempi ehkä sen hyödyntämistä voisi olla.		
...siihen (VAT-arviointiin) voi palata sitten jossakin, vaikka neuvottelussa, et mitä se (VAT) palautte-yhteenveto vielä on.		
...me voitais tehdä sille tällaista tiiviimpää yhteistyötä. ..voihan näitä olla näitä yhteispalavereita, ihan väliarviointi ja loppuarviointi. ...ne ei oo aina toteutuneet.	yhteistyön tiivistäminen	YHTEISTYÖ
...tämä yhteistyö olisi tiivistä niin sitten siinä voisi enemmän satsatakin, että kun tiedetään toistemme hommista ja millon alkaa.	palaverit	
Väli- ja loppuarvioinnit, kyl se varmaan ois tapauskohtaisesti. / Mut ehkä siinä voisi olla joku semmonen väliarviointi todellakin. / Palavereiden määrä tapauskohtaisesti. / Väliarviointeja asiakkaan tarpeen mukaan, joillakin voi olla useampi tai toisilla harvakseltaan. / Palaverit minusta tapauskohtaisesti, se on varmaan eläny tässä hetkessä asiakkaan tarpeista lähtien. / Se on tietysti minustakin työntekijänä, mut mä toivon semmosta, et sen jakson aikana ois se tiivis yhteys, et ois säännöllinen se arviointi.		
...yrittää monipuolistaa kuitenkin jotakin vielä muuta kehittää...tekemistä	työtehtävät pajoilla	TYÖPAJAT
...ruuanlaittoon liittyvää, semmosta keittiötyötä selkeemmin olla		
...metallipaja muuttu nyt enemmän autopuolelle, se on hyvä suunta, just peruskorjausjuttuja ja tällöisiä		
...pajojen monimuotoisuutta voisi miettiä	kuntoutujien kertomaa	
...että ei oo tekemistä, että ei löydy semmosta järkevää työtä		
...että tekemisen pitäis olla mielekästä ja sitä pitäis olla sitä tekemistä, että ei oo mitä tehdä.		